

INŠTITUCIONÁLNA KVALITA TRANZITÍVNYCH EKONOMÍK

Elena Fífeková¹

¹ *Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Dolnozemska cesta 1. 852 35 Bratislava
Email: elena.fifekova@euba.sk*

Abstract: The aim of this paper is to identify the impact of institutional quality on achieved economic performance. The analysis is done for transition countries of the EU and the Eastern Partnership countries. The process of forming institutional environment in transition economies and the impact of the European Union on achieved institutional quality is evaluated. Worldwide Governance Indicators and non-parametric method DEA are used to investigate the impact of the quality of governance on the level of economic performance of the countries evaluated. The paper identifies the bottlenecks of the public administration quality and the potential for improvement. The analysis confirmed that deeper integration of countries into the EU has a positive effect on institutional quality, and creates better conditions for transforming the achieved quality of institutions into improved economic performance. Decomposition suggested inefficiency, improving institutional quality must be a complex process, since the change of only one quality indicator would not improve the institutional environment to the extent that would positively affect the economic performance of a country.

Keywords: institutions, governance, economic performance.

JEL classification: H11, O10, O43

1. Úvod

V ostatnom období sa pri skúmaní ekonomického rozvoja pozornosť obracia na zhodnotenie vplyvu inštitúcií na ekonomickú výkonnosť jednotlivých krajín. Poukazuje sa na skutočnosť, že vyššia inštitucionálna kvalita vytvára lepšie podmienky pre hospodársky rast a rozvoj (napr. Acemoglu et al. 2004, Rodrik, 2008, Acemoglu a Robinson, 2012) a je spravidla sprevádzaná aj vyššou výkonnosťou ekonomiky. Krajiny, ktoré disponujú kvalitným inštitucionálnym rámcom a ich ekonomický systém bol dlhodobo prepojený s inštitucionálnou kvalitou, dosahujú v súčasnosti vyššiu úroveň ekonomickej výkonnosti. Avšak, aj keď ekonomická výkonnosť často prepojená s kvalitnými inštitúciami, príčinné súvislosti nie sú jednosmerné. Tzn. že aj kvalita inštitúcií môže byť výsledkom ekonomického rastu a nemusí byť vždy len jeho príčinou. Vyššia ekonomická úroveň môže meniť morálne hodnoty spoločnosti, robiť ju viac slobodnou, otvorenou, spoľahlivou a zodpovednou, čím vplýva na zvyšovanie inštitucionálnej kvality. V konečnom dôsledku však podcenenie inštitucionálnej kvality, nedostatočné pochopenie významu inštitúcií, ich vývoja a vzájomnej prepojenosti všetkých inštitucionálnych komponentov môže viesť k negatívnym dopadom na ekonomický vývoj krajiny. Cieľom príspevku je preto zistiť, aký vplyv má inštitucionálna kvalita na ekonomickú úroveň tranzitívnych ekonomík. S využitím indikátorov Worldwide Governance je hodnotený spôsob uplatňovania moci v tranzitívnych ekonomikách EÚ a krajinách Východného partnerstva. Vplyv inštitucionálnej kvality na ekonomickú výkonnosť je v príspevku skúmaný pomocou neparametrickej metódy DEA, ktorá umožnila zhodnotiť do akej miery sa inštitucionálna kvalita premietla do úrovne ekonomickej výkonnosti hodnotených krajín a taktiež identifikovať potenciál zlepšenia kvality správy na zvýšenie ich ekonomickej úrovne.

2. Inštitucionálne prostredie tranzitívnych ekonomík

Zvýšenú potrebu hodnotiť vplyv inštitúcií na ekonomický vývoj tranzitívnych ekonomík, ktoré uskutočňovali transformáciu svojich ekonomík z centrálne plánovaného modelu na trhovú systém, vyvolalo najmä hľadanie príčin hĺbky transformačnej recesie. Bolo potrebné skúmať nielen kvalitu a efektívnosť systémových zmien, ale aj nedostatky vo formovaní inštitucionálneho rámca

jednotlivých krajín. Pomerne silno sa začala komunikovať skutočnosť, že v súlade s v tom období prevládajúcimi neoliberálnymi názormi, tvorba inštitúcií netvorila základ transformačného procesu. Potreba rýchlych systémových zmien (liberalizácia, stabilizácia a privatizácia) viedla k tomu, že trhová ekonomika bola tvorená bez základných inštitúcií¹ a inštitúcie bez základnej infraštruktúry (Stiglitz, 2003)); prístup Washingtonského konsenzu bol poznačený nedostatkom inštitucionálnej predstavivosti (Rodrik, 2003). Predpoklad, že transformácia systému povedie k zmene kvality inštitúcií, ktorá bude umocnená možnosťou preberania formálnych pravidiel z vyspelých trhových ekonomík do právneho a regulačného rámca transformujúcich sa ekonomík, bol naplnený iba veľmi sporo.

Úzkym miestom formovania inštitucionálneho rámca transformujúcich sa ekonomík bolo taktiež nedocenenie inštitucionálnej komplementarity, ktorá v dôsledku súdržnosti ekonomického, sociálneho systému a politického systému zabezpečuje, že zmeny neformálnych inštitúcií nezostávajú za tempom formálnych zmien (Amable, 2003). Nezohľadnenie úlohy neformálnych inštitúcií, ktoré nesú v sebe odkaz dlhodobého kultúrneho vývoja, evolúciu tradícií, zvykov, prevládajúcej etiky a morálky spoločnosti, majú v sebe zakódované regionálne špecifiká, menia sa pomaly a postupne, prinieslo rozdielnu schopnosť absorpcie zmeny formálnych inštitúcií. Tridico (2011) upozorňuje, že neformálne inštitúcie sú rovnako dôležité, ako inštitúcie formálne, nakoľko úspech formálnych pravidiel závisí od úspešnosti ich neformálnej akceptácie. Nedocenenie skutočnosti, že neformálne inštitúcie nie sú schopné prispôsobiť sa bezprostredne a v krátkom čase zmenám formálnych pravidiel, viedlo k tzv. inštitucionálnemu „blitzkriegu“ (Stiglitz 1999), ktorý sa v mnohých transformujúcich sa ekonomikách prejavil v inštitucionálnom zlyhaní v podobe nárastu korupcie, rent-seekingu a pod.

V konečnom dôsledku nedostatočná pozornosť venovaná kvalite inštitúcií v kombinácii s nízkou vymožitelnosťou inštitucionálnych pravidiel a pomalou zmenou neformálneho správania viedla k tomu, že makroekonomické prostredie nebolo dlhodobo stabilné a prehĺbujúce sa nerovnovážne tendencie vo veľkej miere podväzovali ekonomický rast. Uvedené skutočnosti nedokázali v plnom rozsahu prelomiť závislosť na minulom vývoji (path dependence), čo sa prejavilo predovšetkým v post-sovietskych republikách (s výnimkou pobaltských štátov), Dôsledkom bolo, že inštitucionálne zmeny (častokrát pomalé a nedostatočné) pôsobili proti systémovým zmenám. Uvedenú skutočnosť vidieť hlavne vo vývoji Ukrajiny, kde nedostatočný rast životnej úrovne v 90. rokoch bol pripísaný najmä slabej vláde v podobe neefektívneho právneho štátu, nedostatočnej ochrane vlastníckych práv, rozšírenej korupcii a prepojeniu vlády so záujmovými skupinami (Kaufmann, Kraay, Zoido-Lobaton 1999). V prevládajúcej väčšine krajín však zvýšenie inštitucionálnej kvality vytvorilo lepšie podmienky pre hospodársky rast a rozvoj a postupne zabezpečilo zvyšovanie ekonomickej výkonnosti jednotlivých krajín.

Rozhodujúcu úlohu pri zvyšovaní inštitucionálnej kvality tranzitívnych ekonomík zohrala Európska únia, ktorá využila záujem viacerých krajín strednej a východnej Európy o integráciu do jej štruktúr. Európska únia už na začiatku deväťdesiatich rokov rozpracovala rámce na urýchlenie inštitucionálnej konvergenzie transformujúcich sa krajín smerom k pôvodným členským štátom EÚ (dôraz bol položený hlavne na región krajín strednej a juhovýchodnej Európy a pobaltské krajiny). Východisko tvorili asociačné dohody medzi EÚ a jednotlivými krajinami a následné stanovenie konvergenčných kritérií (kodaňské reálne konvergenčné kritériá)², ktorých plnenie bolo vyžadované zo strany EÚ od jednotlivých krajín v rámci predvstupového procesu.

¹ Inštitúcie sú vymedzené ako ľudmi vytvorené obmedzenia, ktoré vnášajú štruktúru do ľudského konania. Konštruujú politickú, ekonomickú a sociálnu interakciu, vytvárajú poriadok a redukovujú neistotu vo výmene. Skladajú sa z formálnych obmedzení (zákony, ústava, pravidlá), neformálnych obmedzení (normy správania, tradície, zvyklosti, mentalita, obyčaje, náboženstvo, ľudské inštinkty) a spôsobu ich vynucovania. (North 1991).

² Boli stanovené Európskou radou v Kodani v roku 1993.

Reálne konvergenčné kritériá boli zamerané na vytvorenie stabilných inštitúcií, zaručujúcich demokraciu, existenciu právneho štátu, dodržiavanie ľudských práv, rešpektovanie ochrany menšín a schopnosť prevziať záväzky vyplývajúce z členstva, vrátane dodržiavania cieľov politickej, hospodárskej a menovej únie (prijatie *acquis communautaire*). Krajina vstupujúca do EÚ mala disponovať fungujúcim trhovým hospodárstvom a takou úrovňou konkurenčnej schopnosti, ktorá by jej umožnila vyrovnáť sa s konkurenčným tlakom a trhovými silami v rámci EÚ³. Reálne konvergenčné kritériá korešpondovali so základným zameraním transformačného procesu a pozitívne vplývali na tvorbu podmienok pre dlhodobý rovnovážny ekonomický rast. Postihovali práve tie procesy, ktoré prostredníctvom stabilného makroekonomického a inštitucionálneho rámca viedli k rastu konkurenčnej schopnosti a tým vytvárali priestor na zvyšovanie ekonomickej výkonnosti jednotlivých krajín a zužovanie existujúcej výkonnostnej medzery medzi pôvodnými a novými členskými štátmi EÚ. Zároveň vytvárali také podmienky, aby rozšírenie EÚ nespomalilo dynamiku procesu európskej integrácie. Po pristúpení prijali krajiny národné programy reforiem (2005), zamerané na plnenie Lisabonskej stratégie. V národných programoch reforiem boli identifikované kľúčové výzvy, ktoré mali podporiť makroekonomickú stabilitu, zlepšiť podnikateľské prostredie a kvalitatívne poznatkovo založené zmeny (Veugelaers, Mrak, 2009).

Pre tie krajiny tranzitívne krajiny, ktoré neboli zaradené do procesu rozšírenia, bola vytvorená iniciatíva spolupráce - Európska susedská politika (European Commission, 2004). Iniciatíva reflektovala snahu urýchliť demokratizačný proces, zvyšovať prosperitu, upevňovať stabilitu a rozvíjať spoluprácu medzi EÚ a jej najbližšími susedmi. Iniciatíva vznikla v roku 2004⁴ a rámcovovala podporu rozvoja a hlbšej spolupráce medzi EÚ a novými susednými krajinami na juhu a východe Európy. Jej cieľom bolo na základe bilaterálnych dohôd podporiť zmenu inštitucionálneho prostredia, ktoré by umožnilo jednotlivým krajinám zdieľať rovnaké hodnoty ako má EÚ (demokracia a ľudské práva, právny štát, dobrá správa verejných vecí, zásady trhového hospodárstva) a zabezpečiť ich udržateľný rozvoj. Iniciatívou EÚ zároveň sledovala udržanie bezpečnosti a stability za vonkajšími hranicami a eliminovanie potenciálnych negatívnych efektov rozšírenia. Európska susedská politika vo svojej podstate definovala iba funkčnú kooperáciu bez inštitucionálnych väzieb na EÚ.

V rámci susedskej politiky bola v roku 2009 vytvorená iniciatíva Východné partnerstvo⁵, ktorá je orientovaná na prehĺbovanie vzťahov medzi EÚ a Arménskom, Azerbajdžanom, Bieloruskom, Gruzínskom, Moldavskom a Ukrajinou (Ukrajina má v súčasnom období ratifikovanú asociačnú dohodu s EÚ). Východné partnerstvo predstavuje dôležitý nástroj politického, ekonomického a inštitucionálneho približovania zúčastnených krajín k štandardom EÚ, nakoľko poskytuje krajinám dlhodobú podporu pri implementácii trhových a inštitucionálnych reforiem a stanovuje základné rámce pre tvorbu podmienok na urýchlenie politickej asociácie a posilnenie ekonomickej integrácie do vnútorného trhu EÚ. Zámerom iniciatívy je zabezpečiť, popri prehĺbovaní vzájomnej spolupráce medzi EÚ a krajinami Východného partnerstva, postupné odstránenie rozdielov medzi novými členskými štátmi EÚ a ich susedmi v post-sovietskom priestore. Za týmto účelom sa EÚ snaží

³ Fungujúca trhovú ekonomiku bola vymedzená ako ekonomika s makroekonomickou stabilitou, reálnym stupňom liberalizácie (cien, výmenných kurzov, zahraničného obchodu, pohybu kapitálu), veľkým podielom súkromného sektora v ekonomike, vhodne sa rozvíjajúcim finančným sektorom, adekvátnou inštitucionálnou infraštruktúrou a existenciou implementácie právneho rámca zabezpečujúceho ochranu vlastníckych práv a rovnakú úroveň slobody hospodárskej súťaže pre všetkých účastníkov.

⁴ Do iniciatívy bolo začlenených 16 štátov. Okrem štátov bývalého Sovietskeho zväzu (Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko, Ukrajina), bol do iniciatívy zaradený Egypt, Izrael, Jordánsko, Alžírsko, Libanon, Líbya, Maroko, Palestína, Sýria, Tunisko.

⁵ Ide o partnerstvo, ktoré dopĺňa bilaterálne dohody a dve existujúce európske iniciatívy: Severná dimenzia a Stredomorská únia.

o prenos svojich štandardov do partnerských krajín, zabezpečuje zblížovanie ich kľúčových politík s politikami EÚ, podporuje stabilitu a demokratický vývoj. Východné partnerstvo tak vytvára strategický rámec kvalitatívne nových vzťahov na bilaterálnej a multilaterálnej úrovni (European Commission, 2009).

V prípade krajín Východného partnerstva bol ich transformačný proces, vrátane inštitucionálnej transformácie, vo veľkej miere poznačený skutočnosťou, že sa v plnej miere nedokázali vysporiadať s viacerými prvkami predchádzajúceho vývoja. To malo za následok, že tvorba formálnych inštitúcií prebiehala v značne inertnom neformálnom prostredí. Regionálne špecifické inštitucionálne prostredie, podmienené historickým vývojom, prevládajúce sociálne normy, mentalita obyvateľov a kultúrne tradície, vytvorené generáciami v totalitnom období, ovplyvnili do veľkej miery regionálny ekonomický systém, rýchlosť transformácie a charakter inštitucionálnej komplementarity. V dôsledku toho je regionálna inštitucionálna komplementarita tranzitívnych krajín diferencovaná.

3. Hodnotenie kvality inštitúcií prostredníctvom indikátorov správy vecí verejných

Kvalitu inštitucionálneho prostredia možno hodnotiť na základe mnohých prístupov, ktoré sú zamerané tak na jednotlivé stránky inštitucionálneho prostredia, ako aj na jeho vývoj v čase. Pomerne súhrnný pohľad hodnotenia inštitucionálneho prostredia poskytuje Svetová banka, ktorá konštrukciou ukazovateľov Worldwide Governance hodnotí kvalitu formálnych a neformálnych inštitúcií, pomocou ktorých je v krajine uplatňovaná moc. Sleduje tri základné oblasti – proces kreovania a kontrolovania vlád, schopnosť vlády efektívne formulovať a vykonávať hospodársku politiku a stav občianskej spoločnosti a inštitúcií, ktoré prepájajú ekonomické a sociálne interakcie. Hodnotenie vývoja každej oblasti sa realizuje pomocou dvoch indikátorov. Kvalita politických procesov a občianskej spoločnosti je obsiahnutá v indikátoroch demokracia, politická nestabilita a používanie násilia (vrátane terorizmu). Schopnosť vlády efektívne formulovať a vykonávať hospodársku politiku je obsahom indikátorov efektivita vlády a regulačná záťaž. Kvalita inštitucionálnych interakcií je posudzovaná pomocou kvality právneho poriadku a kontroly korupcie. V oblasti kvality právneho poriadku sa hodnotí predovšetkým ochrana vlastníckych vzťahov, vymožitelnosť práva, rešpektovanie zákonov, kvalita súdnictva a pravdepodobnosť kriminality. Ukazovateľ kontroly korupcie odráža aká je miera vnímania zneužívania verejnej moci k získaniu súkromného prospechu.

Z hľadiska procesu inštitucionálnej konvergenencie smerom k štandardom EÚ vidieť v oblasti kvality správy vecí verejných značné rozdiely medzi tranzitívnymi ekonomikami, ktoré sú v súčasnom období členmi Európskej únie a krajinami, ktoré realizujú s úniou iba hlbšiu spoluprácu (tabuľka 1). Novoprijaté krajiny ako celok dosahujú vyšší stupeň inštitucionálnej konvergenencie k inštitucionálnemu prostrediu pôvodných členských štátov ako krajiny, ktoré do EÚ integrované nie sú. Uvedený stav je podmienený skutočnosťou, že zo strany EÚ je na novoprijaté krajiny vytváraný permanentný tlak na zlepšovanie inštitucionálneho prostredia, čo postupne mení správanie spoločnosti, znižuje toleranciu na negatívne spoločenské javy a pozitívne ovplyvňuje kvalitu ekonomického prostredia.

Tab. 1. Indikátory kvality správy vecí verejných kohéznych ekonomík v rokoch 1996-2013 (percentuálna pozícia)

	Tranzitívne krajiny EÚ							
	Krajiny V4							
	Maďarsko		Poľsko		Slovensko			
	1996	2013	1996	2013	1996	2013	1996	2013
Demokracia	76,92	76,78	77,88	69,67	78,37	78,2	66,83	76,30
Politická nestabilita a používanie násilia	84,62	84,36	76,44	69,67	70,19	78,67	72,60	88,63

Efektivita vlády	77,71	75,12	78,54	70,33	76,59	71,29	71,22	73,21	
Kvalita regulácie	82,84	81,82	77,45	77,51	70,59	80,26	66,67	78,47	
Právny poriadok	77,51	82,46	77,03	63,30	66,03	73,46	56,46	63,98	
Kontrola korupcie	76,59	62,68	74,15	64,59	72,68	70,81	66,34	59,81	
Tranzitívne krajiny EÚ									
Pobaltské štáty									
Estónsko		Litva		Lotyšsko		Bulharsko		Chorvátsko	
1996	2013	1996	2013	1996	2013	1996	2013	1996	2013
Demokracia	74,04	84,83	75,48	75,36	66,35	70,14	31,54	58,29	46,15 63,30
Politická nestabilita a používanie násilia	68,75	68,25	57,69	76,30	59,13	65,40	39,90	54,50	40,38 66,35
Efektivita vlády	70,73	78,47	63,90	73,68	60,98	78,08	43,90	59,33	58,54 70,81
Kvalita regulácie	90,69	90,13	85,78	84,21	79,90	80,38	48,53	67,94	46,57 66,03
Právny poriadok	62,20	86,20	60,77	73,93	52,15	72,99	34,93	51,18	31,10 60,19
Kontrola korupcie	57,56	81,34	57,56	66,99	23,10	64,11	35,85	49,76	23,90 61,24
Tranzitívne krajiny EÚ				Krajiny Východného partnerstva					
Rumunsko		Slovinsko		Východná Európa					
				Bielorusko		Moldavsko		Ukrajina	
1996	2013	1996	2013	1996	2013	1996	2013	1996	2013
Demokracia	58,17	57,35	89,42	78,67	17,31	5,69	49,04	45,50	34,62 36,97
Politická nestabilita a používanie násilia	62,50	52,61	91,83	72,51	45,67	46,45	43,27	45,50	37,02 21,33
Efektivita vlády	33,66	52,63	79,51	78,95	40,00	17,22	41,46	41,15	25,85 30,14
Kvalita regulácie	55,39	69,38	83,33	71,77	15,69	14,35	53,43	49,28	38,24 28,71
Právny poriadok	49,76	56,40	83,73	80,57	27,75	20,38	47,35	42,65	19,62 23,22
Kontrola korupcie	49,27	52,63	86,83	73,68	20,00	37,32	50,73	23,92	13,17 11,96
Krajiny Východného partnerstva									
Južný Kaukaz									
Arménsko			Azerbajdžan			Gruzínsko			
1996	2013		1996	2013		1996	2013		
Demokracia	25,96		29,38		14,42 10,60		36,06		54,50
Politická nestabilita a používanie násilia	28,37		49,76		18,75 33,18		6,73		30,80
Efektivita vlády	40,00		57,89		16,59 38,76		28,80		69,38
Kvalita regulácie	37,75		58,85		37,75 58,85		18,40		73,40
Právny poriadok	34,45		45,02		34,45 45,02		8,13		53,55
Kontrola korupcie	36,10		37,71		36,10 37,71		4,88		66,51

Poznámka: Vyššie skóre znamená lepšiu pozíciu.

Zdroj: Svetová banka (2014): The Worldwide Governance Indicators.

Na zistenie skutočnosti, do akej miery sa dosiahnutý stupeň kvality správy vecí verejných v jednotlivých krajinách premietol do úrovne ich ekonomickej výkonnosti, resp. aký potenciál predstavuje vyššia kvalita správy pre ekonomickejšiu úroveň, sme použili metódu DEA (analýza dátového obalu). Daná metóda umožňuje posúdiť efektívnosť útvarov vo všeobecnosti transformujúcich m inputov na s outputov. Matematický tvar funkčnej závislosti transformačnej funkcie nie je známy, hranica efektívnosti je preto aproximovaná pomocou deterministickej hranice, ktorá je tvorená lineárnymi kombináciami posudzovaných jednotiek (DMUs – Decision Making Units), ktoré sú technicky efektívne v Pareto-Koopmansovom zmysle – nemôžu zvýšiť akýkoľvek output bez toho, aby znížili iný output alebo použili dodatočný vstup. Neparametrický spôsob použitej metódy umožňuje stanoviť hranicu transformačných možností pomocou lineárnych kombinácií jednotiek operujúcich ako best practice. Efektívnosť ostatných útvarov možno posúdiť na základe ich vzdialenosti od skonštruovanej hranice efektívnosti. Pre každú neefektívnu jednotku existuje na hranici bod predstavujúci potenciál zlepšenia činnosti v podobe zvýšenia outputu a/alebo zníženia vstupov (Cooper, Seiford, Tone 2007).

Vychádzali sme s prístupom slacks-based approach (DEA-SBM) použitého Tone (2001) a Cooper, Seiford, Tone (2007). Uvedený prístup na základe vzdialenosti vstupov m_0 a výstupu y_0 posudzovanej DMU od hranice efektívnosti definuje nezáporné rezervné premenné (slacks) nasledovne.

$$\begin{aligned} \mathbf{s}^- &= \mathbf{x}_0 - X\boldsymbol{\lambda} \\ \mathbf{s}^+ &= Y\boldsymbol{\lambda} - \mathbf{y}_0 \end{aligned} \quad (1)$$

Optimalizačný problém SBM pre získanie miery efektívnosti ρ možno zapísať nasledovne

$$\min_{\boldsymbol{\lambda}, \mathbf{s}^+, \mathbf{s}^-} \quad \rho = \frac{1 - \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m s_i^- / x_{i0}}{1 + \frac{1}{s} \sum_{r=1}^s s_r^+ / y_{r0}} \quad (2)$$

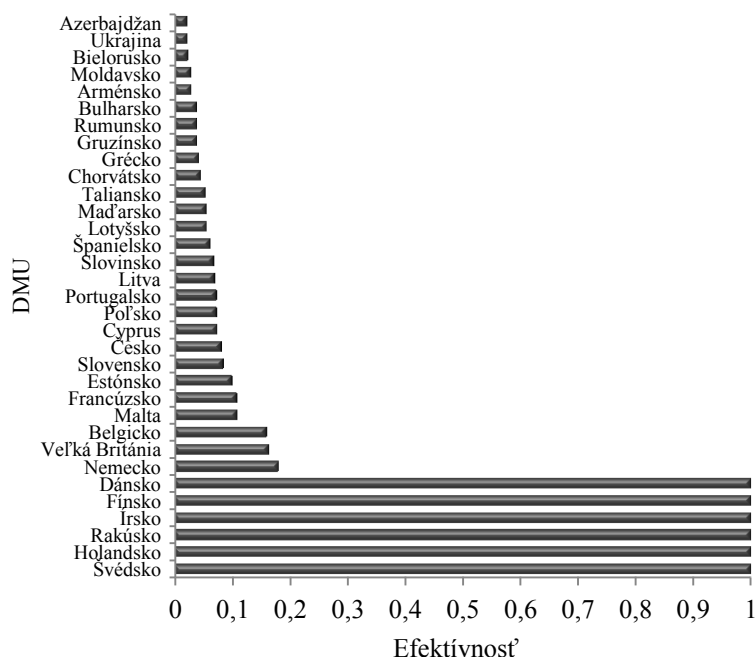
$$\begin{aligned} \text{s.t.} \quad \mathbf{x}_0 &= X\boldsymbol{\lambda} + \mathbf{s}^- \\ \mathbf{y}_0 &= Y\boldsymbol{\lambda} - \mathbf{s}^+ \\ \boldsymbol{\lambda} &\geq 0, \\ \mathbf{s}^- &\geq 0, \mathbf{s}^+ \geq 0, \end{aligned} \quad (3)$$

kde účelová funkcia (2) meria „vzdialenosť“ DMU₀ a jej aktivity $(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ od hranice prostredníctvom penalizácie za relatívne odchýlky od hranice. Postupnými substitúciami dospejeme k optimalizačnej úlohe (4) riešiteľnej štandardnými technikami lineárneho programovania:

$$t = \frac{1}{1 + \frac{1}{s} \sum_{r=1}^s s_r^+ / y_{r0}}, \quad t\mathbf{s}^- = \mathbf{S}^-, \quad t\mathbf{s}^+ = \mathbf{S}^+, \quad t\boldsymbol{\lambda} = \boldsymbol{\Lambda} \quad (4)$$

Uvedená formulácia miery efektívnosti bola využitá na konštrukcii hranice efektívnosti pre krajiny Európskej únie a Východného partnerstva. Vstupmi do modelu boli jednotlivé indikátory správy, získané z databázy Svetovej banky (The Worldwide Governance Indicators), výstupom hrubý domáci produkt pripadajúci na obyvateľa. Vychádzali sme z predpokladu, že ak sa krajina nachádza na hranici efektívnosti, daný stav výkonnosti ekonomiky nemôže dosiahnuť v nižšou úrovňou kvality správy (v dôsledku toho sme údaje transformovali vo vzťahu k uvedenému predpokladu).

Graf 2. Efektívnosť transformácie kvality správy do ekonomickej výkonnosti

Zdroj: MMF, Svetová banka, vlastný výpočet

Hranicu efektívnosti tvoria krajiny, ktoré dokázali transformovať dosiahnutú kvalitu správy do svojej ekonomickej výkonnosti (v súlade s Pareto-Koopmansovskou interpretáciou) - Dánsko, Švédsko, Fínsko, Holandsko, Rakúsko a Írsko (graf 2). V prípade krajín, ktoré sa nachádzajú pod hranicou efektívnosti je možné identifikovať potenciál ich zlepšenia. Silnú potrebu zlepšenia správy možno vidieť hlavne pri krajinách Východného partnerstva a v Bulharsku a Rumunsku.

Tab. 2. Dekompozícia neefektívnosti (v %)

	Demokracia	Politická nestabilita	Efektívnosť vlády	Kvalita regulácie	Právny poriadok	Kontrola korupcie
Krajiny Európskej únie						
Belgicko	14,4	15,1	17,9	17,9	18,5	16,3
Bulharsko	16,2	16,3	17,3	16,6	17,0	16,7
Cyprus	15,7	16,5	18,0	16,8	17,1	15,8
Česko	15,9	14,8	18,1	16,7	17,2	17,2
Estónsko	15,0	16,9	18,5	15,7	17,2	16,6
Francúzsko	17,1	14,1	16,1	17,5	17,9	17,2
Grécko	15,9	16,6	17,4	16,5	17,0	16,7
Chorvátsko	16,1	16,0	17,5	16,7	17,1	16,6
Litva	15,9	15,8	17,9	16,3	17,3	16,9
Lotyšsko	16,0	16,2	17,7	16,4	17,0	16,7
Maďarsko	16,0	16,0	17,6	16,5	17,1	16,7
Malta	14,8	15,7	18,7	16,6	17,3	16,8
Nemecko	17,2	12,0	17,0	17,6	19,2	17,0
Poľsko	15,6	15,6	18,0	16,6	17,3	16,8
Portugalsko	15,4	16,3	18,0	16,9	17,0	16,3
Rumunsko	16,2	16,3	17,3	16,5	17,0	16,6
Slovensko	16,0	13,7	18,2	17,0	17,7	17,4
Slovinsko	15,5	16,0	17,9	17,0	17,0	16,6
Španielsko	15,6	16,8	17,8	16,6	16,9	16,4
Taliansko	15,5	16,2	17,6	16,6	17,2	16,8

Veľká Británia	17,4	14,8	17,1	15,0	18,6	17,1
Krajiny východného partnerstva						
Arménsko	16,5	16,2	17,2	16,6	16,9	16,6
Azerbajdžan	16,5	16,3	17,0	16,7	16,8	16,6
Bielorusko	16,6	16,2	17,1	16,8	16,9	16,6
Gruzínsko	16,3	16,6	17,3	16,4	17,0	16,4
Moldavsko	16,3	16,3	17,2	16,7	16,9	16,7
Ukrajina	16,3	16,4	17,0	16,7	16,8	16,7

Zdroj: MMF, Svetová banka, vlastný výpočet

Dekompozícia neefektívnosti (tabuľka 2) naznačuje, že napriek rozdielom v dosiahnutej kvalite správy v skúmaných ekonomikách, potenciál skvalitnenia jednotlivých oblastí správy je pomerne rovnomerne rozložený. To znamená, že zlepšenie kvality správy treba chápať komplexne, nakoľko zmena kvality iba jedného indikátora by neviedla k zlepšeniu inštitucionálneho prostredia v rozsahu, ktorý by pozitívne ovplyvnil ekonomickú výkonnosť krajiny.

4. Záver

Analýza príčin rozdielnej ekonomickej výkonnosti krajín naznačuje, že inštitucionálna kvalita významným spôsobom determinuje jej ekonomický rozvoj. Kvalita inštitucionálneho prostredia tranzitívnych ekonomík závisí tak od kvality formálnych pravidiel, ako aj od historického vývoja krajiny, evolúcie tradícií, zvykov a etiky spoločnosti. Tranzitívne ekonomiky, ktoré transformáciu ekonomiky spojili s prípravou na vstup do EÚ a v súčasnom období sú integrované do EÚ, dosiahli oveľa vyšší stupeň inštitucionálnej konvergenzie k inštitucionálnemu prostrediu pôvodných členských štátov, ako krajiny, ktoré nemali jednoznačnú integračnú perspektívu. V prípade krajín Východného partnerstva nedošlo v dostatočnej miere k priblíženiu sa k inštitucionálnemu štandardu vyspelých ekonomík; iniciatívy spolupráce s EÚ nevytvorili dostatočný tlak na urýchlenie inštitucionálnej konvergenzie. Krajiny s demokratickým politickým systémom sú otvorenejšie inštitucionálnym reformám, čo pozitívne vplyva na ich sociálno-ekonomický rozvoj. Tie krajiny, v ktorých sú politické systémy rigidnejšie, majú oveľa nižší potenciál na realizáciu inštitucionálnych reforiem. Zároveň krajiny, ktoré disponujú kvalitným inštitucionálnym prostredím, dokážu kvalitu správy vecí verejných pretransformovať do svojej ekonomickej výkonnosti.

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA (1/0313/14) Vzťah medzi efektívnosťou a sociálnou spravodlivosťou - implikácie pre hospodársku politiku.

Literatúra

- [1] Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. 2004. *Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth*. NBER Working Paper, 10481. [online] [cit. 2015-05-23]. Available from Internet: <http://www.nber.org/papers/w10481.pdf>.
- [2] Acemoglu, D. and Robinson, J. (2012) *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*, London: Profile Books.
- [3] Amable, B. 2003. *The Diversity of Modern Capitalism*. Oxford: Oxford University Press. [online] [cit. 2015-03-09]. Available from Internet: <http://digamo.free.fr/amable2003.pdf>.
- [4] Cooper, W. – Seiford, L. M. – Tone, K. (2007). *Data Envelopment Analysis. A Comprehensive Text with Models, Applications, References and DEA-Solver Software*. Springer, 2007.

- [5] European Commission. 2004. *European Neighbourhood Policy*. [online] [cit. 2015-05-23]. Available from Internet: http://ec.europa.eu/economy_finance/international/neighbourhood_policy/index_en.htm
- [6] European Commission. 2009. *Eastern Partnership*. [online] [cit. 2015-05-23]. Available from Internet: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/eastern-partnership/index_en.htm.
- [7] Kaufmann, D. – Kraay, A. - Zoido-Lobaton, P. 1999. *Aggregating Governance Indicators*. World Bank Policy Research Working Paper, 2195. [online] [cit. 2015-05-28]. Available from Internet: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/4170/WPS4978.pdf>.
- [8] Kaufmann, D., Kraay, A., Zoido-Lobaton, P. 1999. *Governance Matters*. World Bank Policy Research Working Paper, 2196. [online] [cit. 2015-05-28]. Available from Internet: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/govmatters1.pdf>.
- [9] North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge University Press, Cambridge ; New York. ISBN 978-05-2139-734-6.
- [10] Rodrik. D. 2003. Aj hospodársku reformu treba reformovať. *SME*, 20.11.2003.
- [11] Stiglitz, J. E. 1999. Hraběcí rady západních expertů. *Ekonom.*, 24.
- [12] Stiglitz, J. E. 2003. *Globalization and Its Discontents*. New York, W.W.Norton & Company, 2002. ISBN 978-0-393-32439-6.
- [13] Tone, K. 2001. A slack-based measure of efficiency in data envelopment analysis. *European Journal of Operational Research*, vol. 130, pp. 498–509.
- [14] Tridico, P. 2011. *Institutions, Human Development and Economic Growth in Transition Economies*. UK: Palgrave Macmillan.
- [15] Veugelers, R. and Mrazek, M. 2009. *The Knowledge Economy and Catching-up Member States of the European Union*. [online] [cit. 2015-05-05]. Available from Internet: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_report_no5.pdf.
- [16] World Bank. 2014: *The Worldwide Governance Indicators*. www.govindicators.org [citované 29.5.2015]. Available from Internet: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.
- [17] World Economic Forum. 2014. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015*. [online] [cit. 2015-05-03]. Available from Internet: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.